

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Стаття 10

Захист журналістів та журналістської діяльності

(Останнє оновлення: 31.08.2024)

Вступ

На думку Суду, справжня та дієва реалізація свободи вираження поглядів залежить не лише від обов'язку Держави не втручатися, але може й вимагати позитивних заходів захисту, навіть у сфері відносин між особами («*Паломо Санчез та інші проти Іспанії*» (*Palomo Sánchez and Others v. Spain*) [ВП], 2011, § 59; також див. рішення у справах «*Епплбі та інші проти Сполученого Королівства*» (*Appleby and Others v. the United Kingdom*), 2003, § 39; «*Озгюр Гюндем проти Туреччини*» (*Özgür Gündem v. Turkey*), 2000, § 43; «*Дінк проти Туреччини*» (*Dink v. Turkey*), 2010, § 106; «*Гусейнова проти Азербайджану*» (*Huseynova v. Azerbaijan*), 2017, § 120; «*Тагієва проти Азербайджану*» (*Tagiyeva v. Azerbaijan*), 2022, § 78; «*Гаші та інші проти Сербії*» (*Gaši and Others v. Serbia*), 2022, § 77).

У випадках вчинення злочинів проти журналістів для органів влади вкрай важливо перевірити можливий зв'язок між злочином та професійною діяльністю журналіста. Посилаючись на Рекомендацію СМ/Рес(2016)4 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших медіаучасників, Суд розглянув цю вимогу у світлі позитивних зобов'язань, що випливають зі статті 10 Конвенції («*Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану*» (*Khadija Ismayilova v. Azerbaijan*), 2019, §§ 159 і 164), або у світлі зобов'язань Держави згідно з іншими відповідними статтями Конвенції (див. далі).

Захист журналістів у контексті їхньої журналістської діяльності згідно зі статтею 10 і/або іншими статтями Конвенції

Стаття 2 Конвенції:

У випадках, коли жертвою вбивства є журналіст, вкрай важливо перевірити можливість зв'язку між злочином і професійною діяльністю цього журналіста («*Мазепа та інші проти Росії*» (*Mazepa and Others v. Russia*), 2018, § 73; також див. рішення у справах «*Адалі проти Туреччини*» (*Adali v. Turkey*), 2005, § 231 і «*Гусейнова проти Азербайджану*» (*Huseynova v. Azerbaijan*), 2017, § 115). Розслідування мотивів злочину потребує особливої ретельності, оскільки вбивство журналіста може мати стримувальний ефект на діяльність інших журналістів у країні (*там само*, § 115).

Ідентифікація жертви як журналіста також має важливе значення в межах матеріального аспекту статті 2, причому повинно бути встановлено, чи органи державної влади знали або повинні були знати про існування наявної загрози життю визначеної особи, а отже, чи дійсно вони не виконали свій позитивний обов'язок щодо захисту. Суд враховує, що органи влади повинні знати про особливості ситуації, в яку ставить себе журналіст, який висвітлює політичні проблемні теми («*Гонгадзе проти України*» (*Gongadze v. Ukraine*), 2005, § 168). Стаття 2

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

Конвенції в матеріальному аспекті також порушується тоді, коли органи державної влади не вживають належних заходів для захисту життя журналіста після загроз убивства («*Дінк проти Туреччини*» (*Dink v. Turkey*), 2010, § 74), або у разі ризику, що виникає в межах скоординованої кампанії проти осіб, які брали участь у публікації та розповсюдженні певної газети («*Килич проти Туреччини*» (*Kiliç v. Turkey*), 2000, §§ 66-76; порівняйте і зіставте з рішенням у справі «*Тепе проти Туреччини*» (*Tepe v. Turkey*), 2003, §§ 173-174; щодо процесуального аспекту, див. також рішення у справі «*Яша проти Туреччини*» (*Yaşa v. Turkey*), 1998, §§ 106-107).

У справах, що стосувалися вбивств журналістів, Суд розглядав позитивні зобов'язання (в межах матеріального та процесуального аспектів) за статтею 2, взятою окремо і в поєднанні зі статтею 10 Конвенції².

- «*Яша проти Туреччини*» (*Yaşa v. Turkey*), 1998: відсутність ефективного розслідування смерті журналіста (§§ 106-107: порушення процесуального аспекту статті 2);
- «*Килич проти Туреччини*» (*Kiliç v. Turkey*), 2000: невжиття з боку органів державної влади необхідних заходів для захисту права на життя журналіста під час скоординованої кампанії проти осіб, які брали участь у публікації та розповсюдженні певної газети (§§ 66, 76: порушення матеріального аспекту статті 2); відсутність будь-яких слідчих дій щодо можливого націлювання на жертву у зв'язку з її професійною діяльністю журналіста та відсутність ефективного розслідування (§§ 82-83: порушення процесуального аспекту статті 2);
- «*Тепе проти Туреччини*» (*Tepe v. Turkey*), 2003: відсутність матеріалів справи, що дозволили б встановити поза розумними сумнівами, що журналіста було викрадено і вбито агентом Держави або особою, яка діяла від імені органів державної влади, хоча той факт, що син заявника працював на газету, що підтримувала курдів, свідчив на користь тверджень заявника (§§ 173-174: відсутність порушення матеріального аспекту статті 2); відсутність адекватного та ефективного розслідування (§§ 178-181: порушення процесуального аспекту статті 2);
- «*Дінк проти Туреччини*» (*Dink v. Turkey*), 2010: Суд встановив порушення статті 2 (матеріальний та процесуальний аспекти) та порушення статті 10 (позитивні зобов'язання) у зв'язку з відсутністю заходів із захисту журналіста від нападу членів націонал-екстремістського угруповання, та визнання його винним у межах кримінального провадження, до якого члени цього угруповання були допущені як третя сторона, за відсутності нагальної соціальної потреби (§§ 107, 137-139);
- «*Гонгадзе проти України*» (*Gongadze v. Ukraine*), 2005, під час встановлення порушення матеріального аспекту статті 2 одним з вирішальних факторів для Суду був той факт, що державні органи влади, особливо прокурори, повинні були знати про особливості ситуації, в яку ставить себе журналіст, який (яка) висвітлює політичні проблемні теми, по відношенню (*vis-à-vis*) до тих осіб, які на той час були при владі. У зв'язку з цим Суд посилався на той факт, що з 1991 року в Україні загинуло 18 журналістів (§ 168);
- «*Мазепа та інші проти Росії*» (*Mazepa and Others v. Russia*), 2018: неналежне та надмірно тривале розслідування замовного вбивства журналістки-розслідувачки (§§ 73-78, 82: порушення процесуального аспекту статті 2);
- В інших справах, наприклад «*Гусейнова проти Азербайджану*» (*Huseynova v. Azerbaijan*), 2017 (§ 124), або «*Адалі проти Туреччини*» (*Adali v. Turkey*), 2005 (§ 260)

² У деяких справах такого роду стаття 10 не застосовувалась («*Гонгадзе проти України*» (*Gongadze v. Ukraine*), 2005 і «*Мазепа та інші проти Росії*» (*Mazepa and Others v. Russia*), 2018).

щодо вбивства журналістів³, встановивши порушення процесуального аспекту статті 2, Суд не дійшов висновку про необхідність окремого розгляду скарг за статтею 10, що ґрунтувалися на тих самих фактах. Суд застосував той самий підхід під час розгляду справи *«Килич проти Туреччини» (Kiliç v. Turkey)*, 2000: відсутність необхідності розглядати скаргу за статтею 10 (§ 87) після встановлення порушення статті 2 (матеріального та процесуального аспектів);

- Під час розгляду процесуального зобов'язання за статтею 2 у справі *«Адалі проти Туреччини» (Adalı v. Turkey)*, 2005 (§ 231), Суд визнав твердження заявниці про те, що вбивство її чоловіка було пов'язано з його професійною діяльністю журналіста, цілком правдоподібним, і постановив, що органи влади не забезпечили достатнє розслідування мотивів убивства (щодо аналогічного підходу в контексті статті 3 див. рішення у справі *«Узеїр Джафаров проти Азербайджану» (Uzeyir Jafarov v. Azerbaijan)*, 2015, § 52 і далі). І навпаки, в рішенні у справі *«Тагієва проти Азербайджану» (Tagiyeva v. Azerbaijan)*, 2022, де чоловіка заявниці, відомого письменника та оглядача, було смертельно поранено невідомою особою, Суд дійшов висновку, що релігійного наказу (*фетви*) із закликом до його вбивства, виданого Іраном за декілька років до смертельного інциденту у зв'язку з його антиклерикальною публікацією, було недостатньо, щоб привести в дію позитивні зобов'язання Держави щодо захисту за відсутності будь-яких інших елементів, які довели б до відома органів влади існування реальної та безпосередньої загрози його життю. Отже, Суд не виявив порушення матеріального аспекту статті 2 (§§ 58-67). Проте Суд встановив порушення процесуального аспекту статті 2 у зв'язку з відсутністю доступу заявника до матеріалів розслідування попри її статус потерпілої, а отже, її недостатню залученість у розслідування (§§ 70-74).

Стаття 3 Конвенції:

Під час перевірки доцільності застосування сили проти заявника під час демонстрації Суд враховує роль заявника, на якому чітко видно жилет із написом «Преса», як журналіста, котрий висвітлює демонстрацію (*«Різванов проти Азербайджану» (Rizvanov v. Azerbaijan)*, 2012, §§ 50-51, 58-60).

Аналогічно до статті 2 (див. вище), згідно з процесуальним аспектом статті 3 органи державної влади зобов'язані вживати відповідних заходів для розслідування можливості того, що жорстоке поводження могло бути пов'язано з професійною діяльністю заявника як журналіста (*«Узеїр Джафаров проти Азербайджану» (Uzeyir Jafarov v. Azerbaijan)*, 2015, § 52).

- У справі *«Наджафлі проти Азербайджану» (Najafli v. Azerbaijan)*, 2012, журналіст був побитий палицями поліцією під час репортажу про несанкціоновану політичну демонстрацію. Суд зауважив, що попри чіткі спроби заявити про себе як про журналіста, який просто виконує свою роботу і спостерігає за демонстрацією, заявника було піддано зайвому та надмірному застосуванню сили. Суд відхилив аргумент Уряду про відсутність наміру втручатися в журналістську діяльність заявника як таку: незалежно від наявності чи відсутності такого наміру, відбулося втручання в його права, передбачені статтею 10, що призвело до порушення статті 10, а також статті 3 (§§ 68-70; щодо іншого результату за схожих обставин, див. рішення у справі *«Різванов проти Азербайджану» (Rizvanov v. Azerbaijan)*, 2012, §§ 50 і 73).

³ Див. також рішення у справі *«Яша проти Туреччини» (Yasa v. Turkey)*, 1998, щодо вбивства особи, яка працювала на газету, що підтримувала курдів, у межах кампанії проти осіб, які брали участь у розповсюдженні певних газет.

- У справі *«Узеїр Джафаров проти Азербайджану» (Uzeyir Jafarov v. Azerbaijan)*, 2015, журналіст-заявник зазнав жорстокого нападу з боку двох чоловіків. Попри те, що Суд виявив порушення статті 3 (процесуальний аспект), не вдалося встановити, що проти заявника застосував силу агент Держави або що агент Держави стояв за нападом на заявника з метою втручання в його журналістську діяльність (§§ 69-70). Оскільки твердження заявника згідно зі статтею 10 ґрунтувалися на тих самих фактах, що вже розглядалися у зв'язку зі статтею 3, Суд постановив, що відсутня необхідність розглядати цю скаргу в контексті статті 10 Конвенції.
- Справа *«Емін Гусейнов проти Азербайджану» (Emin Huseynov v. Azerbaijan)*, 2015, §§ 65-66, 74-75 стосувалася жорстокого поводження з боку поліції щодо журналіста, якого було затримано на зібранні (порушення матеріального та процесуального аспектів статті 3; див. також порушення пункту 1 статті 5 та статті 11).
- У справі *«D проти Болгарії» (D v. Bulgaria)*, 2021, що стосувалася повернення до Туреччини журналіста, який висловлював побоювання щодо жорстокого поводження в контексті *coup d'état*, Суд встановив порушення статті 3. Суд постановив, що пояснення заявника, попри те, що в них не згадувалося слово «притулок», якщо розглядати їх у контексті надзвичайного стану, запровадженого в Туреччині, і заходів, націлених проти журналістів, надали органам державної влади достатньо інформації про його побоювання бути підданим жорстокому поводженню, яке порушує статтю 3, в разі повернення до Туреччини (§§ 125-128). Знаючи про ці побоювання, органи влади вислали заявника, не розглянувши належним чином його ситуацію та ризики, які могли на нього чекати з точки зору статті 3 (§§ 129-135).

Стаття 5 Конвенції⁴:

- У справах, що стосувалися досудового тримання під вартою журналістів-розслідувачів, яких обвинувачували в пособництві злочинній організації, Суд підкреслив, що досудове тримання під вартою будь-якої особи, яка висловлює критичні погляди, має цілу низку негативних наслідків, як для самих затриманих, так і для суспільства загалом, оскільки застосування заходу, пов'язаного з позбавленням волі, неминуче матиме стримувальний ефект для свободи вираження поглядів, залякуючи громадянське суспільство та змушуючи мовчати незгодних, навіть якщо затриманого пізніше буде виправдано (*«Шагін Алпай проти Туреччини» (Şahin Alpay v. Turkey)*, 2018, § 182; див. також рішення у справі *«Шик проти Туреччини» (Şik v. Turkey)*, 2014, §§ 83 і 111; *«Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» (Mehmet Hasan Altan v. Turkey)*, 2018, § 212).
- У цьому контексті Суд вважає, що критика влади та публікація інформації, яка, на думку керівництва країни, ставить під загрозу національні інтереси, не повинні ставати предметом обвинувачення у вчиненні особливо тяжких кримінальних правопорушень, як-от участь у терористичній організації чи надання їй підтримки, спроби повалення влади чи конституційного устрою або поширення пропаганди тероризму. Більше того, навіть якщо висунуті серйозні обвинувачення, досудове тримання під вартою можна застосовувати лише як крайній захід, коли всі інші заходи виявилися нездатними повністю гарантувати належне ведення провадження у справі.

⁴ У деяких справах Суд розглядає позбавлення волі журналістів згідно зі статтею 10 Конвенції. Див., наприклад, рішення у справі *«Пентікайнен проти Фінляндії» (Pentikäinen v. Finland)* [ВП], 2015, де журналіста затримали, тримали під вартою і визнали винним за непокору вимогам поліції під час демонстрації. Див. також рішення у справі *«Мухін проти Росії» (Mukhin v. Russia)*, 2021, де редактора газети було засуджено відповідно до законів про боротьбу з екстремізмом.

У іншому випадку тлумачення національними судами не може вважатися прийнятним (*«Шагін Алпай проти Туреччини» (Şahin Alpay v. Turkey)*, 2018, § 181).

- Крім того, хоч і не виключено, що особу можуть підозрювати в наданні підтримки незаконній організації, яку вона раніше критикувала, такі підозри повинні ґрунтуватися на переконливих доказах, що піддаються об'єктивній перевірці. Суд постановив, що під час провадження звичайної професійної діяльності права та обов'язки журналіста-розслідувача включають інформування громадськості щодо питань, які становлять громадський інтерес. Той факт, що особи, які, як стверджувалось, були членами незаконної організації, використовували для критики влади інформацію того самого типу, що й інші опоненти влади, не змінює того факту, що така інформація мала цінність з точки зору журналістики та сприяла громадському обговоренню (*«Шик проти Туреччини (№ 2)» (Şık v. Turkey (no. 2))*, 2020, §§ 125-126).
- Досудове тримання під вартою може бути виправданим, якщо Держава має обґрунтовану підозру, що у своїй діяльності журналіст не спирається на факти або достовірну інформацію, а натомість керується зловмисним наміром завдати шкоди правам інших людей, і що така діяльність при цьому порушує національне кримінальне право. Посилаючись на потребу в урівноваженні конкуруючих інтересів, Суд постановив, що досудове тримання під вартою журналіста, чия телепередача вважалася частиною ширших організованих зусиль, спрямованих на наклеп, переслідування та позбавлення волі членів конкретної релігійної групи за необґрунтованими обвинуваченнями в тероризмі, було сумісним з пунктом 1 статті 5 (*«Карача проти Туреччини» (Karaca v. Türkiye)*, 2023, §§ 101-02, 157-58).

Статті 5 і 18 Конвенції:

- *«Расул Джафаров проти Азербайджану» (Rasul Jafarov v. Azerbaijan)*, 2016 (порушення пунктів 1 і 4 статті 5 і статті 18 у поєднанні зі статтею 5);
- *«Шагін Алпай проти Туреччини» (Şahin Alpay v. Turkey)*, 2018 (порушення статті 10 і пункту 1 статті 5);
- *«Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану (№ 2)» (Khadija Ismayilova v. Azerbaijan (no. 2))*, 2020 (порушення пунктів 1 і 4 статті 5, пункту 2 статті 6 і статті 18 у поєднанні зі статтею 5);
- *«Сабунчу та інші проти Туреччини» (Sabuncu and Others v. Turkey)*, 2020 (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5 і статті 18).

Стаття 8 Конвенції⁵:

- Справа *«Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану» (Khadija Ismayilova v. Azerbaijan)*, 2019, стосувалася неспроможності забезпечити ефективне розслідування серйозного втручання в приватне життя відомої журналістки-розслідувачки, яка різко критикувала владу. Суд постановив, що стаття 10 вимагає від Держави вживати позитивних заходів для захисту свободи вираження поглядів журналістки, на додачу до позитивного зобов'язання згідно зі статтею 8 забезпечити їй захист від втручання в її приватне життя (§ 164).
- Зокрема, Суд зауважив, що дії кримінального характеру, вчинені щодо заявниці, були явно пов'язані з її журналістською діяльністю: жодних інших правдоподібних мотивів для переслідування, якому її було піддано, не було представлено чи виявлено (§ 162).

⁵ Щодо конкретних аспектів, пов'язаних із захистом джерел журналістів, див. розділ VI *Посібника зі статті 10*.

Суд також зазначив, що заявниця неодноразово доводила до відома органів влади своє занепокоєння та побоювання щодо того, що вона стала жертвою скоординованої кампанії, організованої проти неї як помста за її журналістську діяльність (§ 163).

- Беручи до уваги повідомлення щодо загальної ситуації зі свободою вираження поглядів у Азербайджані та конкретні обставини справи заявниці, Суд постановив, що загроза публічного приниження та дії, що призвели до кричущого та невинного втручання в приватне життя заявниці, були пов'язані з її журналістською діяльністю або мали розглядатись органами влади під час розслідування як такі, що могли бути пов'язані з цією діяльністю (§ 164).
- У справі *«Міргадіров проти Азербайджану і Туреччини» (Mirgadirov v. Azerbaijan and Turkey)*, 2020, заявник, відомий журналіст, перебуваючи під вартою, був підданий *de facto* прямій забороні будь-яких контактів (зустрічей, телефонних дзвінків або кореспонденції) з зовнішнім світом, окрім його адвокатів. За відсутності відповідних та достатніх підстав для такого втручання Суд встановив порушення статті 8 (§§ 122-125). Крім того, Суд постановив, що обмеження, застосовані до права заявника на одержання та передплату газет або журналів соціально-політичного змісту не відповідали закону в розумінні пункту 2 статті 8 (§ 118).

Стаття 10 Конвенції:

- На думку Суду, позитивні зобов'язання згідно зі статтею 10 Конвенції вимагають від Держав, під час запровадження ефективної системи захисту журналістів, створити середовище, яке сприяє участі в громадському обговоренні всіх відповідних осіб, даючи їм змогу без страху виражати свої погляди та ідеї, навіть якщо вони суперечать поглядам та ідеям, які відстоює офіційна влада або значна частина громадськості, викликають у них роздратування або шокують їх (*«Дінк проти Туреччини» (Dink v. Turkey)*, 2010, § 137; *«Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану» (Khadija Ismayilova v. Azerbaijan)*, 2019, § 158; *«Гусейнова проти Азербайджану» (Huseynova v. Azerbaijan)*, 2017, § 120; *«Тагієва проти Азербайджану» (Tagiyeva v. Azerbaijan)*, 2022, § 78; *«Гаші та інші проти Сербії» (Gaši and Others v. Serbia)*, 2022, § 78).
- У справі *«Озгюр Гюндем проти Туреччини» (Özgür Gündem v. Turkey)*⁶, 2000: власник/головний редактор газети «Озгюр Гюндем» (Özgür Gündem) скаржився на те, що випуск газети припинився у зв'язку з організованими нападами на журналістів/інших осіб, пов'язаних з газетою, а також у зв'язку з правовими заходами щодо газети та її персоналу. Суд встановив порушення статті 10 Конвенції (§ 71).
- У справі *«Гаші та інші проти Сербії» (Gaši and Others v. Serbia)*, 2022, заявники, журналісти та громадські активісти, які часто критикували владу, скаржилися на нездатність Держави забезпечити їм захист від спрямованих проти них погроз і кампанії з залякування в засобах масової інформації, оскільки заява про відкриття кримінальної справи у зв'язку з дискримінацією та порушенням права на рівність, подана ними щодо декількох фізичних осіб, була відхилена відповідними органами з посиланням на відсутність будь-яких підстав вважати, що хто-небудь вчинив будь-які зі стверджуваних кримінальних правопорушень, або що було вчинено будь-яке інше кримінальне правопорушення, що підлягає публічному переслідуванню. Суд переконався, що висновки прокурора не були свавільними або явно необґрунтованими, а також не спиралися на неприйнятну оцінку фактів, що стосувалися справи. Крім того, національне законодавство передбачало низку інших ефективних засобів для захисту свободи вираження поглядів заявників, проте вони не скористалися цими засобами правового захисту. Отже, Суд постановив, що в

⁶ Стаття 2 не застосовувалась у цій справі.

конкретних обставинах справи Держава виконала своє позитивне зобов'язання щодо захисту свободи вираження поглядів заявників (§§ 79-84).

Варті уваги приклади

- *«Яша проти Туреччини» (Yaşa v. Turkey)*, 1998 — відсутність ефективного розслідування вбивства особи, яка працювала на газету, що підтримувала курдів, у межах кампанії проти осіб, які брали участь у розповсюдженні певних газет — порушення статті 2;
- *«Озгюр Гюндем проти Туреччини» (Özgür Gündem v. Turkey)*, 2000 — систематична кампанія проти газети, що включала в себе вбивства, зникнення, підпал, переслідування та залякування журналістів і розповсюджувачів, затримання перших, а також невинуватене відкриття судового провадження, включно з вилученням випусків — порушення статті 10;
- *«Килич проти Туреччини» (Kiliç v. Turkey)*, 2000 — вбивство журналіста і неспроможність органів влади захистити його життя — порушення статті 2;
- *«Адалі проти Туреччини» (Adalı v. Turkey)*, 2005 — вбивство журналіста в Турецькій Республіці Північного Кіпру (ТРПК) невстановленими злочинцями і неспроможність національних органів влади провести адекватне та ефективне розслідування обставин вбивства — порушення статті 2;
- *«Гонгадзе проти України» (Gongadze v. Ukraine)*, 2005 — смерть журналіста, як стверджувалося, внаслідок насильницького зникнення і неспроможності органів влади захистити його життя — порушення статті 2;
- *«Дінк проти Туреччини» (Dink v. Turkey)*, 2010 — позитивні зобов'язання захистити життя журналіста після погроз вбивством і створити середовище, яке сприяло реалізації свободи вираження поглядів — порушення статей 2 і 10;
- *«Телеграф Медіа Недерланд Ланделійке Медіа Б.В. та інші проти Нідерландів» (Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. the Netherlands)*, 2012 — недостатні гарантії захисту у зв'язку зі стеженням за журналістами з метою виявлення їхніх джерел — порушення статей 8 і 10;
- *«Різванов проти Азербайджану» (Rizvanov v. Azerbaijan)*, 2012 — процесуальне зобов'язання щодо проведення ефективного розслідування після застосування поліцією сили щодо журналіста, який знімав репортаж про санкціоновану демонстрацію — порушення статті 3;
- *«Наджафлі проти Азербайджану» (Najafli v. Azerbaijan)*, 2012 — процесуальне зобов'язання щодо проведення ефективного розслідування після застосування поліцією сили щодо журналіста, який знімав репортаж про несанкціоновану демонстрацію — порушення статті 3;
- *«Нагла проти Латвії» (Nagla v. Latvia)*, 2013 — відсутність достатніх підстав для обшуку житла журналістки та вилучення виявлених там даних у зв'язку з розслідуванням у кримінальній справі щодо одного з її ймовірних джерел — порушення статті 10;
- *«Шик проти Туреччини» (Şik v. Turkey)*, 2014 — відсутність достатніх підстав для затримання журналіста через його ймовірні зв'язки з терористичною групою — порушення статей 5 і 10;
- *«Емін Гусейнов проти Азербайджану» (Emin Huseynov v. Azerbaijan)*, 2015 — процесуальне зобов'язання щодо проведення ефективного розслідування затримання та жорстокого поводження з журналістом з боку поліції, яке призвело до його госпіталізації — порушення статей 3 і 5;

- *«Шагін Алпай проти Туреччини» (Şahin Alpay v. Turkey)*, 2018 — затримання журналіста через його ймовірні зв'язки з терористичною організацією, попри встановлення Конституційним Судом відсутності достатніх доказів на користь цього факту — порушення статей 5 і 10;
- *«Мазепа та інші проти Росії» (Mazepa and Others v. Russia)*, 2018 — неналежне та надмірно тривале розслідування замовного вбивства журналістки-розслідувачки — порушення статті 2;
- *«Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» (Mehmet Hasan Altan v. Turkey)*, 2018 — затримання журналіста через його ймовірні зв'язки з терористичною організацією, попри встановлення Конституційним Судом відсутності достатніх доказів на користь цього факту — порушення статей 5 і 10;
- *«Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану» (Khadija Ismayilova v. Azerbaijan)*, 2019 — розкриття інформації про приватне життя журналістки та неспроможність національних органів влади виконати своє позитивне зобов'язання щодо ефективного розслідування цього дуже серйозного втручання — порушення статей 8 і 10;
- *«Міргадіров проти Азербайджану і Туреччини» (Mirgadirov v. Azerbaijan and Turkey)*, 2020 — тримання журналіста під вартою, обмеження його права на одержання та передплату газет або журналів соціально-політичного змісту і *de facto* заборона будь-яких контактів (зустрічей, телефонних дзвінків або кореспонденції) з зовнішнім світом — порушення пунктів 1 і 4 статті 5, пункту 2 статті 6 і статті 8;
- *«Сабунчу та інші проти Туреччини» (Sabuncu and Others v. Turkey)*, 2020 — затримання журналіста через необґрунтоване прирівнювання його редакційної позиції до пропаганди на користь терористичних організацій — порушення пункту 1 статті 5 і статті 10;
- *«Шик проти Туреччини (№ 2)» (Şik v. Turkey (no. 2))*, 2020 — затримання журналіста після публікацій, які, як стверджувалося, підтримували насильство й терор із політичною метою — порушення пункту 1 статті 5 і статті 10;
- *«Атілла Таш проти Туреччини» (Atilla Taş v. Turkey)*, 2021 — затримання співака й оглядача через ймовірні зв'язки з терористичною організацією на підставі статей і твітів про спробу державного перевороту — порушення пункту 1 статті 5 і статті 10;
- *«D проти Болгарії» (D v. Bulgaria)*, 2021 — повернення до Туреччини журналіста, який висловив свої побоювання в контексті *coup d'état* прикордонній поліції, без попередньої оцінки ризиків, які йому загрожували — порушення статей 3 і 13;
- *«Мухін проти Росії» (Mukhin v. Russia)*, 2021 — засудження та призначення покарання редактору газети відповідно до законів про боротьбу з екстремізмом — порушення статті 10;
- *«Тагієва проти Азербайджану» (Tagiyeva v. Azerbaijan)*, 2022 — вбивство чоловіка заявниці, відомого письменника та оглядача, щодо якого в Ірані раніше було видано релігійний наказ (*фетва*) із закликом до його вбивства у зв'язку з його антиклерикальною публікацією, і якого було смертельно поранено невідомою особою через декілька років після того — відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект), порушення статті 2 (процесуальний аспект), відсутність окремих питань згідно зі статтями 10 і 13;
- *«Гаші та інші проти Сербії» (Gaši and Others v. Serbia)*, 2022 — позитивне зобов'язання щодо забезпечення захисту заявників, журналістів та громадських активістів, які часто критикували владу, від спрямованих проти них погроз і кампаній з залякування в засобах масової інформації — відсутність порушення статті 10;

- *«Карача проти Туреччини» (Karaca v. Türkiye), 2023* — керівника медіаорганізації було затримано у зв'язку з його ймовірною участю в кампанії, спрямованій проти членів опозиційної релігійної групи, яка включала висловлення в ефірі безпідставних про тероризм — відсутність порушення пункту 1 статті 5 щодо первинного затримання, проте порушення пунктів 1, 3 і 4 статті 5 у зв'язку з неналежним продовженням тримання під вартою.

Додаткові посилання

Інші ключові теми:

- [Мова ворожнечі](#)
- [Право на повагу до приватного життя — захист або обмеження ролі «громадських спостерігачів»](#)

Основні міжнародні документи:

- [Рекомендація CM/Rec\(2016\)4 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших медіаучасників](#)
- [Рекомендація ПАРЕ 2062 \(2015\) і Резолюція 2035 \(2015\) «Захист безпеки журналістів та свобода медіа в Європі»](#)
- [Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Зауваження загального порядку № 34](#)

Публікації Ради Європи:

- [Ризики для журналістики: загрози, виклики та перспективи \[Journalism at risk – Threats, challenges and perspectives\]](#)
- [Місія з інформування: журналісти, які зазнають ризику, говорять відкрито \[A mission to inform – Journalists at risk speak out\]](#)
- [Місія з інформування: Дафна Каруана Галіція говорить відкрито \[A mission to inform – Daphne Caruana Galizia speaks out\]](#)
- [Свобода вираження поглядів у 2021 році. Доповідь Департаменту інформаційного суспільства Ради Європи \[Freedom of expression in 2021 – Report by the Information Society Department of the Council of Europe\]](#)

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

- *«Яша проти Туреччини» (Yaşa v. Turkey)*, 02 вересня 1998 року, *Збірник рішень та ухвал 1998-VI* (відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект); порушення статті 13);
- *«Озгюр Гюндем проти Туреччини» (Özgür Gündem v. Turkey)*, № 23144/93, ЄСПЛ 2000-III (порушення статті 10; відсутність порушення статті 14);
- *«Килич проти Туреччини» (Kılıç v. Turkey)*, № 38473/02, 28 березня 2000 року (порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект); порушення статті 13);
- *«Тепе проти Туреччини» (Tepeler v. Turkey)*, № 27244/95, 09 травня 2003 року (відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект); відсутність порушення статей 3 і 5; відсутність порушення статті 10; порушення статті 13);
- *«Гонгадзе проти України» (Gongadze v. Ukraine)*, № 34056/02, 08 листопада 2005 року (порушення статті 2 (матеріальний та процесуальний аспекти); порушення статті 3 (матеріальний аспект); порушення статті 13);
- *«Адалі проти Туреччини» (Adalı v. Turkey)*, № 38187/97, 31 березня 2005 року (відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект); відсутність порушення статей 3, 8 і 14; порушення статті 13 щодо скарг згідно зі статтею 2; відсутність порушення статті 13 щодо скарг згідно зі статтями 3, 8 і 14);
- *«Дінк проти Туреччини» (Dink v. Turkey)*, №№ 2668/07 і 4 інші, 14 вересня 2010 року (порушення статті 2 (матеріальний та процесуальний аспекти); порушення статті 10; порушення статті 13, взятої в поєднанні зі статтею 3);
- *«Різванов проти Азербайджану» (Rizvanov v. Azerbaijan)*, № 31805/06, 17 квітня 2012 року (порушення статті 3 (матеріальний та процесуальний аспекти));
- *«Наджафлі проти Азербайджану» (Najafli v. Azerbaijan)*, № 2594/07, 02 жовтня 2012 року (порушення статей 3 (матеріальний та процесуальний аспекти) і 10);
- *«Телеграф Медіа Недерланд Ланделійке Медіа Б.В. та інші проти Нідерландів» (Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. the Netherlands)*, № 39315/06, 22 листопада 2012 року (порушення статей 8 і 10 у зв'язку з застосуванням «спеціальних повноважень» до другого і третього заявників; порушення статті 10 стосовно вимоги про передачу документів, адресованої першому заявнику);
- *«Нагла проти Латвії» (Nagla v. Latvia)*, № 73469/10, 16 липня 2013 року (порушення статті 10);
- *«Шик проти Туреччини» (Şik v. Turkey)*, № 53413/11, 08 липня 2014 року (порушення пунктів 3 і 4 статті 5, порушення статті 10);
- *«Узеїр Джафаров проти Азербайджану» (Uzeyir Jafarov v. Azerbaijan)*, № 54204/08, 29 січня 2015 року (порушення статті 3 (процесуальний аспект); відсутність порушення статті 3 (матеріальний аспект));
- *«Емін Гусейнов проти Азербайджану» (Emin Huseynov v. Azerbaijan)*, № 59135/09, 07 травня 2015 року (порушення статті 3 (матеріальний та процесуальний аспекти); порушення пункту 1 статті 5; порушення статті 11);
- *«Пентікайнен проти Фінляндії» (Pentikäinen v. Finland)* [ВП], № 11882/10, ЄСПЛ 2015 (відсутність порушення статті 10);

- *«Расул Джафаров проти Азербайджану» (Rasul Jafarov v. Azerbaijan)*, № 69981/14, 17 березня 2016 року (порушення пунктів 1 і 4 статті 5; порушення статті 18 у поєднанні зі статтею 5);
- *«Гусейнова проти Азербайджану» (Huseynova v. Azerbaijan)*, № 10653/10, 13 квітня 2017 року (відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект));
- *«Шагін Алпай проти Туреччини» (Şahin Alpay v. Turkey)*, № 16538/17, 20 березня 2018 року (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5);
- *«Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» (Mehmet Hasan Altan v. Turkey)*, № 13237/17, 20 березня 2018 року (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5);
- *«Мазепа та інші проти Росії» (Mazepa and Others v. Russia)*, № 15086/07, 17 липня 2018 року (порушення статті 2 (процесуальний аспект));
- *«Хадіджа Ісмаїлова проти Азербайджану» (Khadija Ismayilova v. Azerbaijan)*, №№ 65286/13 та 57270/14, 10 січня 2019 року (порушення статей 8 і 10);
- *«Міргадіров проти Азербайджану і Туреччини» (Mirgadirov v. Azerbaijan and Turkey)*, № 62775/14, 17 вересня 2020 року (порушення пункту 1 статті 5; порушення пункту 4 статті 5 у зв'язку з неспроможністю національних судів оцінити аргументи заявника на користь його звільнення; порушення пункту 2 статті 6; порушення статті 8; відсутність порушення статті 18, взятої в поєднанні зі статтею 5);
- *«Сабунчу та інші проти Туреччини» (Sabuncu and Others v. Turkey)*, № 23199/17, 10 листопада 2020 року (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5 і статті 18);
- *«Шик проти Туреччини (№ 2)» (Şik v. Turkey (no. 2))*, № 36493/17, 24 листопада 2020 року (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5 і статті 18);
- *«Атілла Таш проти Туреччини» (Atilla Taş v. Turkey)*, № 72/17, 19 січня 2021 року (порушення пункту 1 статті 5 і статті 10; відсутність порушення пункту 4 статті 5);
- *«D проти Болгарії» (D v. Bulgaria)*, № 29447/17, 20 липня 2021 року (порушення статей 3 і 13 (вислання));
- *«Мухін проти Росії» (Mukhin v. Russia)*, № 3642/10, 14 грудня 2021 року (порушення статті 10 у зв'язку з кримінальним засудженням заявника та позбавленням газети статусу засобу масової інформації);
- *«Тагієва проти Азербайджану» (Tagiyeva v. Azerbaijan)*, № 72611/14, 07 липня 2022 року (відсутність порушення статті 2 (матеріальний аспект); порушення статті 2 (процесуальний аспект));
- *«Гаші та інші проти Сербії» (Gaši and Others v. Serbia)*, № 24738/19, 06 вересня 2022 року (відсутність порушення статті 10);
- *«Карача проти Туреччини» (Karaca v. Türkiye)*, № 25285/15, 20 червня 2023 року (стаття 10: неприйнятно — явно необґрунтовано; пункт 1 статті 5: неприйнятно — явно необґрунтовано щодо продовження попереднього тримання під вартою; відсутність порушення пункту 1 статті 5 щодо підстав для первинного затримання; порушення пунктів 1 і 4 статті 5 щодо подальшого тримання під вартою; порушення пункту 3 статті 5 щодо тривалості подальшого тримання під вартою).